

A BLOQUE 2. NACEMENTO DA TRADICIÓN ARTÍSTICA OCCIDENTAL: A ARTE MEDIEVAL

TEMA. - O PÓRTICO DA GLORIA

CONTEXTO SOCIOCULTURAL

O mesmo que o de Praterías

COMENTARIO

OBRA: Pórtico da Gloria

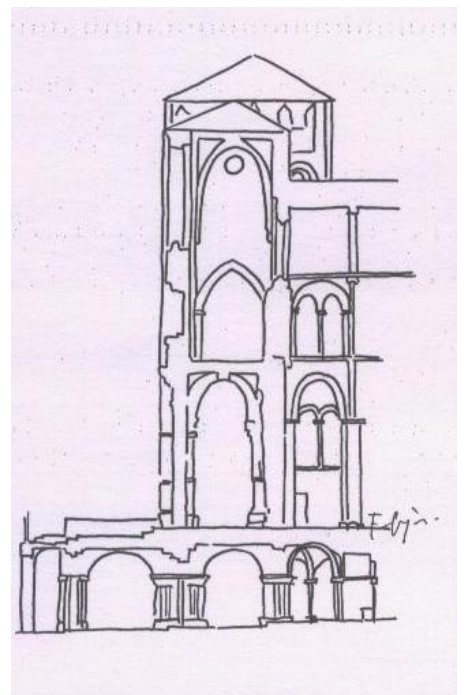
AUTOR: Mestre Mateo e obradoiro (arquitecto e escultor)

CRONOLOXÍA: 1168-88

ESTILO: inicios da escultura gótica en España

MATERIAL: mármore e granito

UBICACIÓN: portada occidental da catedral de Santiago

Alzado do conxunto do pórtico da Gloria:
cripta, pórtico e tribuna.

O Pórtico da Gloria é unha obra **escultórica e arquitectónica**.

É un obra feita en material pétreo (granítico) e que conserva restos da policromía

É un claro exemplo da **síntese perfecta entre arquitectura e escultura**. É unha portada monumental que será o **inicio dun cambio estético**.

Estrutura

Ten un programa iconográfico en **tres pisos**:

- **Cripta:** baixo o Pórtico. Representaría o **mundo terrenal** co sol e a lúa (*aparecen nas claves*)
- **Pórtico:** representa a **zona celestial**: A Gloria, onde se está a producir o Xuízo Final
- **Tribuna:** simbolizaría o Paraíso, o **Xerusalén Celestial**. *Aquí xa non hai sol nin lúa, xa que o cordeiro será a luz*

O pórtico:

- ✓ **ten tres portadas** con arcos de medio punto
- ✓ Nea central hai tímpano e parteluz.
- ✓ Diante existe un espazo abovedado.
- ✓ Todas as figuras, arredor de 200, que o compoñen, **forman parte do mesmo programa iconográfico**

Tema:

A GLORIA, a segunda parusía según o Apocalipse de San Xoán

ouro, cheas de perfumes, que son as oracións dos santos..."

Apocalipse de San Xoán. Novo testamento. Sagrada Biblia

"e mirei e vin que no medio do solio e dos catro animais, e no medio dos anciáns, estaba un cordeiro como inmolado, que tiña sete cornos, isto é, un poder inmenso, e sete ollos, que son os sete espíritos de Deus botados a toda a terra. O cal veu, e recibiu o libro da man dereita de Aquel que estaba sentado no solio.

E cando abriu o libro, os catro animais e os vinte e catro anciáns axeonlláronse diante do cordeiro sostendo todos cítaras e copas de

¿Como se distribúe o programa iconográfico?

Un bispo peregrino que viaxou desde Armenia ata Compostela para ver a tumba de Santiago describiuno dicindo que nel está representado "todo o que sucedeu despois de Adán e todo o que vai suceder ata a fin dos tempos".

PARTE CENTRAL

- **Cristo** que amosa as chagas da paixón.
- Rodéano os **benaventurados**(38 figuras) e **catro evanxelistas** acompañados dos seus símbolos (**tetramorfos**)
- Aparecen **oito anxos da Paixón**, sobre o lintel que **transportan os instrumentos da Paixón**: *columna, cruz, corda, coroa, lanza, xerra e sentencia de morte.*
- Na **arquivolta** que rodea o tímpano o escultor colocou aos **vinte e catro anciáns da Apocalipse afinando** os seus instrumentos. *Estes están esculpidos con grande cantidade de detalles, tanto as figuras como os propios instrumentos musicais da época (salterios, organistrum, violas...)*

É clara a xerarquización da escultura e a presenza do *horror vacui*

PARTELUZ

- No fuste a **Árbore de Xesé**, onde aparece David, Salomón e María rematándoa coa Trindade. Entrelazadas por polas. No capitel está a Trindade.
- Sobre estes relevos o mestre Mateo colocou a representación dunha **imaxe sedente do Apóstolo**, nun lugar simbólico entre a parte terreal e a parte celestial
- Na parte posterior deste parteluz e de cara ao altar atopamos a famosa figura axeonllada que representa ao propio **mestre Mateo**.
- **No basamento** aparecen animais fantásticos, feras e monstros de difícil interpretación. Simbolizan o paganismo sobre o que se levanta a Igrexa cristiana

ARCOS

Arco Esquerdo: as figuras colócanse nas arquivoltas. **Difíciles de identificar, aparecen figuras aplastadas por unha moldura pétrea.** Distintas interpretacións: *As últimas identifícanse cun Anástases= descenso de Cristo aos infernos para liberar aos xustos*

Na arquivolta superior, Israel, o pobo elixido, agarda ser liberado detrás dun goso [bocel](#). No centro da arquivolta inferior, entre follas que parecen de repolos, aparecen Cristo e [Adán e Eva](#). Anxos conducen nenos (as almas dos benaventurados) a diante do Señor

Arco dereito. As figuras ocupan as arquivoltas paralelamente a elas. Representábase o **Xuízo Final**. Aquí na clave aparece a cabeza de **Cristo e a de San Miguel**. Ao lado dereito, os **condenados**, do lado esquerdo, os **benaventurados**. No lado dereito están representadas **figuras deformadas e monstruosas que nos provocan repulsa** e que queren ensinarnos os **castigos aos que se vén sometidos os humanos en relación aos seus pecados (gula, envexa, lascivia...)**. No lado esquerdo están os benaventurados: os anxos transportan as almas que se salvan.

XAMBAS

Toda esta decoración complétase coas estatuas columnas das xambas e así aparecen **profetas, apóstolos e outras figuras bíblicas** de difícil identificación:

- **Pilar esquerdo:** o Antigo Testamento simbolizado cos Profetas. Moisés e os profetas Isaías, Daniel e Xeremías coas súas cartelas. A figura máis emblemática é a de Daniel, xa que nela se resume o espírito da nova escultura: no seu sorriso, na súa expresividade, no seu leve movemento...son os profetas con longas barbas que nos falan da súa ancianidade.
 - *Xeremías triste polas profecías que anunciaban a paixón de Cristo*
 - *Daniel sorridente que anuncia a venida do Salvador*
 - *Isaias con pergamino*
 - *Moises levanta as Taboas da Lei*
- **Pilar dereito:** o Novo Testamento representado cos Apóstolos. Pedro, Pablo, Santiago o Menor e Xoán. Son os apóstolos con barbas curtas que nos falan da súa xuventude.
 - *Pedro coas chaves do reino de Deus*
 - *Pablo descalzo*
 - *San Xoan un xove e sobre a aguia*

ESQUINAS E CONTRAPORTADA

- Nas esquinas os **anxos trompeteiros anuncian o Xuízo Final**.
- Na **contraportada**, e polo tanto de costas á luz, quedan unha serie de estatuas columnas de complicada identificación: **Virxilio, Xoán Bautista, Raíña de Saba....** *que para algúns autores como Moralejo son personaxes que anunciaron a chegada de Cristo e que permanecen en penumbra (relaciónaas cun drama litúrxico representado nas igrexas medievais).*

Autores do Pórtic (moi importante).

O principal autor é o Mestre **MATEO**. Non hai moita información sobre este autor ¿orixe francesa, galega? pero queda a súa obra que logrou unha clara **ruptura co pasado**. Os trazos máis salientables da súa obra son:

- Modelado **suave** das figuras
- Cabezas con expresión **pacífica**
- Cabelos con rizos soltos rematados en **bucles**
- **Libera as figuras** do marco arquitectónico
- Marca as anatomías a través dos panos
- Son figuras moi elegantes
- Abandona o hieratismo e a **inexpresión**

As obras a el atribuídas son:

- ✓ **Cristo en maxestade** do tímpano,
- ✓ **os vinte e catro anciáns**,
- ✓ **Apóstolo** do parteluz e
- ✓ **os profetas** do lado esquerdo (Daniel, Isaías, Xeremías e Moisés).

OUTROS MESTRES:

As outras obras atribúense ao obradoiro de Mateo (*Benaventurados, anxos cos instrumentos da paixón, arquivoltas esquerda...*) e tamén a outros mestres:

1. **Mestre dos Apóstolos**, fai os Apóstolos da dereita **cun canon máis alongado e pregues máis abundantes**.
2. **Mestre dos Evanxelistas**, autor do Tetramofos, **máis plano ca Mateo**.
3. Mestre que fai as figuras da contraportada e anxos trompeteiros, **moi dinámico**.

Conclusión MOI IMPORTANTE

Este pórtico supón a configuración, o achegamento a unha **nova escultura**, á escultura gótica.

¿Que hai de gótico????

- ✓ **A perfección técnica**: xa non son figuras deformadas, senón proporcionadas
- ✓ **O naturalismo**: son humanas, conversan, móvense, xiran a cabeza, dobran os pés...
- ✓ **Liberalización dos marcos**: son figuras voluminosas que se separan do fondo e sen pés colgantes
- ✓ **A comunicación, expresión de sentimentos**
- ✓ **Realismo** das anatomías
- ✓ Traballo dos **pregues amplos**, voluminosos
- ✓ Arquitectonicamente úsase bóveda de crucero
- ✓

Que queda de Románico????

- ✓ Forma parte dunha obra arquitectonicamente románica (**fusión** arquitectura-escultura)
- ✓ Os arcos da portada seguen a ser de **medio punto** e as figuras da arquivolta dispóñense de xeito radial
- ✓ O tema: **cristo rodeado do tetramorfos**, aínda que aquí é máis humanizado ao ensinar as chagas da Paixón

- ✓ O **horror vacui** e certa adaptación ao marco
- ✓ A **xerarquía** na representación
- ✓ Certa rixidez e hieratismo

O **cambio no tema do pórtico** —un Deus máis humano que no románico— e a **perfección no traballo da escultura** fan do mestre **Mateo un autor único**. Ata o punto de ser recordado o seu nome nunha época na que os autores non eran nada valorados. Este pórtico **é unha obra excepcional** e supón a configuración dunha nova escultura, a escultura gótica.

TEXTO: O Pórtico da Gloria é unha das obras claves da cultura occidental. Cerra o ciclo da tradición románica, cun canon de beleza diferente, de formas máis plenas e naturalistas, buscando a liberación das figuras do marco arquitectónico e marcando o inicio dunha sensibilidade de vangarda: a da arte gótica.

Outras imaxes que poden preguntar

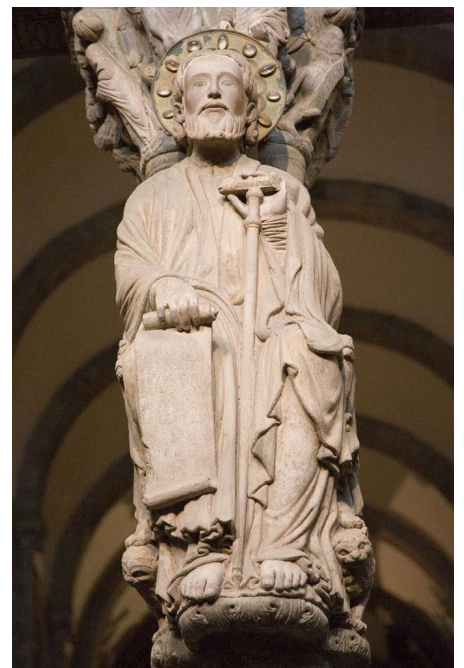
Primeiro identificamos

OBRA: Apóstolo Santiago do parteluz

AUTOR. Mestre Mateo

CRONOLOXÍA. 1168-1188

ESTILO. Escultura principios do gótico

Estamos ante a figura do Apóstolo adosada no parteluz da Catedral.

Figura granítica, con restos de policromía

É unha figura

- **Está sedente en posición frontal.**
- Mira ao fronte
- Trala cabeza leva unha coroa con pedras incustradas
- O corpo está cuberto con manto que se prega nos bordes e tamén nos brazos ao dobralos
- Na man dereita leva un pergamino no que está escrito Misit me Dominus, que significa ENVIOUME O SEÑOR.
- Na man esquerda, máis elevada porta un bastón, chamado **tau**.

Está situado nun lugar estratéxico, no parteluz, **entre a terra e o ceo**: el é o intermediario entre nós, a terra, e Deus, o ceo. A súa función é a de acoller aos peregrinos que acoden a Santiago

É unha figura de **gran calidade técnica** que amosa claramente as características do autor e do período.

A continuación podes por as características do autor, falar algo do Pórtico e explicar que ten esta obra como todo o Pórtico de Románico e de Gótico

Imaxinade que poñen esta imaxe

Primeiro identificamos

OBRA: Apóstolos das xambas, lado dereito do Pórtico da Gloria

AUTOR. Mestre dos Apóstolos

CRONOLOXÍA. 1168-1188

ESTILO. Escultura principios do gótico

É un grupo escultórico que representa a catro apóstolos: Pedro, coa chave Pablo, Santiago e Xoán coa aguiña nos pés e representado dun xeito máis xove.

Forman parte do programa iconográfico do Pórtico. Son catro figuras graníticas con restos de policromía

Como están?

- En posición frontal, en pé e cubertos con **amplios mantos** que se pregan abundantemente
- Teñen **cabelo e barbas curtas**, diferentes a dos profetas que teñen fronte a eles
- Nas mans levan o libro que representa ao **Novo testamento** agás o da esquerda que leva unha chave o que nos permite identificalo con San Pedro
- Están agrupados **por parellas** de xeito que parecen falar e xesticulan coas máns (sacra conversation)
- A pesar da posición frontal **cabezas e pes xiran** e dótanos de vida e movemento

Probablemente o autor destas figuras fose un discípulo do mesmo Mateo xa que as figuras amosan:

- **un canon máis alongado**
- **e uns pregados máis profundos que os que realizaba o famoso mestre**

Por iso son atribuídos ao chamado MESTRE DOS APÓSTOLOS. De todos xeitos son unha mostra das características propias do pórtico que explicarei a continuación:

.....E agora segues

podes falar algo do Pórtico e explicar que ten este conxunto de Románico e de Gótico

Imaxinade que poñen esta

OBRA: Profetas das xambas, lado esquerdo. Moisés, Isaias, Daniel e Xeremías

AUTOR. Mestre Mateo

CRONOLOXÍA. 1168-1188

ESTILO. Escultura principios do gótico

É un grupo escultórico que representa a catro profetas. Forman parte do programa iconográfico do Pórtico. Son catro figuras graníticas con restos de policromía

Como están?

- En posición frontal, en pé e cubertos con **amplios mantos** que se pregan abundantemente
- Teñen **cabelos longos (Moisés Isaias) e barbas longas** (agás o xove Daniel) asociados a que fan referencia ao Antigo Testamento
- Nas mans levan **uns pergaminos** que representan ese Antigo Testamento
- Están agrupados **por parellas** de xeito que parecen falar
- A pesar da posición frontal **cabezas e pes xiran** e dótanos de vida e movemento
- É **salientable o famoso sorriso de Daniel** que sintetiza moi ben as características da nova escultura que hai neste Pórtico.

Estas catro figuras son obra de Mestre Mateo

A continuación podes por as características do autor, falar algo do Pórtico e explicar que ten este conxunto de Románico e de Gótico --oOo--

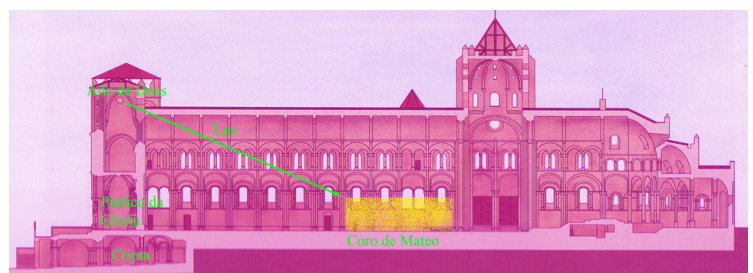
Nota:

É interesante que como conclusión do Pórtico, de calquera parte, se fale da **sensación de vida e movemento** que se acada nas súas esculturas como se di no seguinte texto.

---oOo---

Para ler---

*O Pórtico presenta unha perfecta proporción e serenidade clásicas, xunto coa elegancia do detalle. As figuras, de maior volume que ata entón dando un paso adiante na liberación do marco arquitectónico, adoptan posturas e xestos diferenciadores, cun canon estilizado, un tratamento bastante realista das anatomías que se adiviñan baixo a branduras das vestimentas, que se moven en múltiples pregas volumétricas de liñas suaves e menos xeometrizadas. **E por riba de todo esa sensación de vida, hai movemento, comunicación, sentimento, emocións, sensibilidade.** Non se nos esconde a dozura de Santiago, o sorriso de Daniel ou a tormenta interior de Isaías....*

A catedral ata o século XVI

Aberto ao exterior